

فصلنامه‌ی اقتصاد مقداری

صفحه‌ی اصلی وب سایت مجله:

www.jqe.scu.ac.ir

شاپا الکترونیکی: ۴۲۷۱-۲۷۱۷

شاپا چاپی: ۵۸۵۰-۲۰۰۸

اثر تروریسم بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب خاورمیانه: رویکرد

اقتصادسنجی فضایی تابلویی

مجتبی کفایت*، مهرزاد ابراهیمی**، هاشم زارع***، عباس امینی فرد****

* دانشجوی دکتری گروه اقتصاد، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

ایمیل: kf_mojtaba@yahoo.com

** استادیار گروه اقتصاد، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران (نویسنده‌ی مسئول).

ایمیل: ebrahimi@iaushiraz.ac.ir

[0000-0002-0986-509X](tel:0000-0002-0986-509X)

*** استادیار و عضو هیئت علمی گروه اقتصاد، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

ایمیل: hashem.zare@gmail.com

**** استادیار و عضو هیئت علمی گروه اقتصاد، واحد شیراز، دانشگاه آزاد اسلامی، شیراز، ایران.

ایمیل: aaminifard@yahoo.com

اطلاعات مقاله	طبقه‌بندی JEL	واژگان کلیدی
تاریخ دریافت: ۱۰ اسفند ۱۳۹۹ تاریخ بازنگری: ۳۰ مرداد ۱۴۰۰ تاریخ پذیرش: ۳ مهر ۱۴۰۰	C23, F52, H1, O4	تروریسم، رشد اقتصادی، خاورمیانه، اقتصادسنجی فضایی.

اطلاعات تکمیلی:

این مقاله برگرفته از رساله‌ی دکتری آقای مجتبی کفایت در رشته اقتصاد به راهنمایی دکتر مهرزاد ابراهیمی در دانشگاه آزاد اسلامی شیراز است.

قدردانی: از تمامی افراد و موسساتی که در انجام این تحقیق مولف را مساعدت نمودند، قدردانی می‌شود.
تضاد منافع: نویسنده‌ها مقاله اعلام می‌کنند که در انتشار مقاله ارائه شده تضاد منفعی وجود ندارد.
منابع مالی: نویسنده‌ها هیچگونه حمایت مالی برای تحقیق، تألیف و انتشار این مقاله دریافت نکرده‌اند.

ارجاع به مقاله:

کفایت، مجتبی، ابراهیمی، مهرزاد، زارع، هاشم و امینی فرد و عباس. (۱۴۰۲). اثر تروریسم بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب خاورمیانه با رویکرد اقتصادسنجی فضایی تابلویی، فصلنامه اقتصاد مقداری (بررسی‌های اقتصادی سابق)، ۲۰(۴)، ۱۷۹-۱۴۶.

 [10.22055/jqe.2021.36790.2352](https://doi.org/10.22055/jqe.2021.36790.2352)

© 2024 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

چکیده گسترده

معرفی

در کشورهای در حال توسعه رشد اقتصادی دغدغه اصلی سیاست‌گذاران و متفکران اقتصادی می‌باشد. شناخت ابزار و عوامل موثر بر رشد اقتصادی در این میان ضروری بوده و بررسی‌های عمیق‌تری را می‌طلبد. اهمیت شناخت عوامل موثر در رشد و توسعه کشورها در جهان رو به رشد امروز، انکارناپذیر است. میزان اثر بخشی و شناخت این عوامل می‌تواند گامی مهم در جهت تسریع رشد و توسعه باشد. تسریع در رشد اقتصادی، تمایلی است که در کشورهای در حال توسعه وجود دارد. اقتصاددانان به دنبال پاسخ‌گویی به این سوال اصلی هستند که دلایل تفاوت رشد اقتصادی کشورهای جهان چیست؟ در بررسی عوامل موثر بر رشد اقتصادی می‌توان به دو گروه از علل اشاره نمود. گروه اول، مربوط به عوامل مستقیم مانند انباشت سرمایه‌های انسانی و فیزیکی و گروه دوم شامل عوامل نهایی همچون نهادها، سرمایه‌ی اجتماعی و غیره هستند. در رابطه با عوامل سیاسی وضعیت کشورهای در حال توسعه کمی متفاوت از وضعیت و عملکرد آنها در مورد عوامل اقتصادی است، به‌ویژه، در برابر عوامل نامطلوب ساختار داخلی اقتصادی کشورها بسیار ضربه‌پذیر است. بی‌ثباتی سیاسی به‌عنوان مهم‌ترین عامل داخلی، نزدیک‌ترین تعامل را با مفهوم امنیت اقتصادی در تأثیرگذاری بر عملکرد متغیرهای کلان اقتصادی از جمله تولید دارد. نااطمینانی که در فضای بی‌ثباتی سیاسی و انجام رفتارهای خشونت آمیز (از قبیل فعالیت‌های تروریستی) در کشورهای در حال توسعه پدید می‌آید، موجب عدم توانایی کشور در جذب موفق سرمایه‌های

خارجی، فرار سرمایه و کاستن از سرمایه‌گذاری‌ها می‌گردد. از جمله شاخص‌های بی‌ثباتی سیاسی که به‌عنوان یکی از مسائل حساس جامعه بین‌الملل مخصوصاً کشورهای در حال توسعه مطرح شده و آثار آن بر تحولات روابط اقتصادی و سیاسی بین‌الملل گسترده است پدیده تروریسم می‌باشد. در همین زمینه، عاصم اوغلو (۲۰۰۱)، معتقد است با وجود نهادهای کارتر و بهتر، سرمایه‌گذاری بیشتری در زمینه سرمایه‌های فیزیکی و انسانی، امنیت، بهبود در حقوق مالکیت و انحراف‌های کمتر در سیاست‌ها صورت خواهد گرفت. در میان متغیرهای موثر بر رشد و سرمایه‌گذاری، امنیت یک مقوله کلیدی است. امنیت مفهومی پیچیده است و به‌دلیل وجود شاخص‌های کیفی تشکیل‌دهنده و پیچیدگی آن، چه از لحاظ نظری و چه از لحاظ تجربی، محل اختلاف است. تروریسم، یک عامل اساسی برهم زننده امنیت اقتصادی و اجتماعی است.

متدولوژی

هدف از این پژوهش بررسی رابطه تروریسم و رشد اقتصادی در کشورهای منتخب خاورمیانه با استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی تابلویی طی بازه زمانی ۱۹۸۰-۲۰۱۹ با به کارگیری الگوی دوربین فضایی (SDM) می‌باشد. آمار و اطلاعات مورد نیاز برای متغیرهای تولید ناخالص داخلی سرانه، تجارت خارجی به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی، اعتبارات بانکی اعطایی به بخش خصوصی، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌شکل درصدی از تولید ناخالص داخلی و نرخ تورم از سایت بانک جهانی و برای متغیر تروریسم، از پایگاه جهانی داده‌های تروریسم به تفکیک ۹ کشور منتخب منطقه خاورمیانه استخراج گردیده است.

یافته‌ها

ابتدا جهت بررسی تشخیص وابستگی فضایی از آزمون موران و جری سی، وابستگی فضایی کشورها مورد تایید قرار گرفت و بر اساس معنی‌داری آزمون موران، الگوی پژوهش در چارچوب فضایی تابلویی برآورد گردید. با توجه به نتایج تحقیق، فعالیت‌های تروریستی، اثرات منفی و مخرب بر رشد اقتصادی این کشورها را نشان می‌دهد و این نتیجه سازگار با نتایج سایر مطالعات از جمله هامیدا (۲۰۱۸) و اسنفدیاری (۱۳۹۷) می‌باشد. با عنایت به نتایج تحقیق، متغیرهای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، تجارت خارجی، اعتبارات بانکی دارای تاثیر معنی‌دار و مثبت بر توسعه اقتصادی کشورهای مورد مطالعه دارند که از این میان سرمایه‌گذاری خارجی و تجارت خارجی بیشترین تاثیر در رشد اقتصادی دارند و

همچنین نرخ تورم دارای تاثیر منفی و معنی‌دار بر روی رشد اقتصادی کشورهای فوق دارد و این نتایج سازگار با نتایج سایر مطالعات از جمله کواه (۲۰۰۷)، خان (۲۰۱۹)، حیدر و همکاران (۲۰۱۵) و سانا و شافی (۲۰۱۸) می‌باشد.

نتیجه

تروریسم و افزایش تلفات ناشی از حوادث اثر منفی بر رشد اقتصادی داشته است. تروریسم از کانال‌های مختلفی بر رشد اقتصادی تاثیر می‌گذارد. افزایش تهدیدات و حوادث تروریستی منجر به ایجاد ناامنی در کشور مبدا می‌شود و ورود گردشگر را به صورت منفی تحت تاثیر قرار می‌دهد. تروریسم همچنین از طریق ایجاد کاهش احساس امنیت، سرمایه‌گذاری در زمینه‌های مرتبط با تروریسم را به صورت منفی تحت تاثیر قرار می‌دهد و از تقویت این بخش پیش‌گیری می‌کند. تاثیر مستقیم این حوادث تروریستی ایجاد فضای ناامنی بر اقتصاد است؛ زیرا منابع مولد اقتصادی را نابود و منحرف می‌سازد. منابع مولد کمیابی که می‌توانست برای تولید کالاها و خدمات در جامعه استفاده شود، اکنون از بین رفته است. همچنین منابع و بودجه‌هایی که برای سایر بخش‌های مفید اقتصاد اختصاص یافته است، در نتیجه حوادث تروریستی، اکنون برای تقویت امنیت کشور به کار گرفته شود. هیچ کدام از این تغییرات در که برای ایجاد امنیت ضروری است ثروتی اضافی برای جامعه خلق نمی‌کند و سطح رفاه را بالا نمی‌برد و رشد اقتصادی را نیز به صورت منفی تحت تاثیر قرار می‌دهد. از طرفی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یکی پیش‌ران اصلی توسعه اقتصادی است و جریان آن تاثیرات قوی بر اقتصاد کشور دارد. فعالیت‌های تروریستی امنیت را کاهش می‌دهند و اعتماد سرمایه‌گذاران به کشورهای در معرض فعالیت‌های تروریستی را کاهش می‌دهند که منجر به کاهش جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌شود.

Reference

- Abadie, A., & Gardeazabal, J. (2003). The economic costs of conflict: A case study of the Basque Country. *American economic review*, 93(1), 113-132.
- Acemoglu, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2001). The colonial origins of comparative development: An empirical investigation. *American economic review*, 91(5), 1369-1401.

- Akbari, N. (2005). The concept of space and how to measure it in regional studies, Iranian Economic Research Quarterly, Volume 7, Number 23, pp. 39-68 (In Persian).
- Al-Ghafoor, S, M & Sadeghian, R. (1). Modernity, Globalization and the phenomenon of modern and postmodern terrorism, Quarterly Journal of Politics, Journal of the Faculty of Law and Political Science, Volume 48, Number 3, Fall 1397, 589-608 (In Persian).
- Alsarayreh, M, N, Jawabreh, O, A, A, & Helalat, S.S. (2010). "The influence of terrorism on the international tourism activities" European Journal of Social Sciences 13 (1).
- Anwar, M. A., Rafique, Z., & Joiya, S. A. (2012). Defense spending-economic growth nexus: A case study of Pakistan. *Pakistan Economic and Social Review*, 163-182.
- Asgharpour, H, Ahmadian, K & Maniei, O. (2013). The effect of political instability on Iran's economic growth; APARCH Nonlinear Approach, Quarterly Journal of Economic Research and Policy, Volume 21, Number 68, 175-194 (In Persian).
- Atkinson, S. E., Sandler, T., & Tschirhart, J. (1987). Terrorism in a bargaining framework. *the Journal of Law and Economics*, 30(1), 1-21.
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*, John Wiley&Sons Ltd. *West Sussex, England*.
- Bandyopadhyay, S., & Younas, J. (2014). Terrorism: A threat to foreign direct investment. *Doing Business Abroad Policy Report*, 25-50.
- Blomberg, S. B., Hess, G. D., & Weerapana, A. (2004). Economic conditions and terrorism. *European Journal of Political Economy*, 20(2), 463-478.
- Carter, A., Deutch, J., & Zelikow, P. (1998). Catastrophic Terrorism-Tackling the new danger. *Foreign Aff.*, 77, 80.
- Çinar, M. (2017). The effects of terrorism on economic growth: Panel data approach. *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci: časopis za ekonomsku teoriju i praksu*, 35(1), 97-131.
- Dombusch, R & Stanley, F. (1995). 'Moderate Inflation', *World flank Economic Observer*, 7, I (Jan), 1-44.
- Ekhtiari Amiri, R. (2017). The Impact of the Syrian Government's Fragility in Changing Middle East Security Interactions, Quarterly Journal of Political Research in the Islamic World. Volume 3, Number 7, 155-188 (In Persian).

- Elhorst, J. P., & Elhorst, J. P. (2014). Spatial panel data models. *Spatial econometrics: From cross-sectional data to spatial panels*, 37-93.
- Enders, W., & Sandler, T. (2002). The effectiveness of antiterrorism policies: A vector-autoregression-intervention analysis. *American political science review*, 87(4), 829-844.
- Esfandiari. (2015). Analysis of the effects of spatial overflow of military expenditures in the face of crime and trans-regional forces of terrorism in Mena countries, *Quarterly Journal of Political Research of the Islamic World*, Year 8, Number 2, Summer 2016, 143-167 (In Persian).
- Farahmand. (2017). Spatial analysis of the impact of socio-economic factors on the occurrence of crime in the provinces of Iran with emphasis on migration, *Economic Research*, Volume 52, Number 1, Spring 1996, 117-138 (In Persian).
- Fehqh Majidi, A, Salami, F & Zarouni, Z. (2017). A Study of the Effect of Democracy on Economic Growth in Developing Countries, *Journal of Political Science*, Volume 12, Number 4, 137-164 (In Persian).
- Firuznia, Q, Jasemi, E & Qarni Arai, B. (2016). The Effect of Imposed War on the Growth and Economic Development of Rural Settlements (Case Study: Qasr Shirin County), *Human Settlement Planning Studies*, Volume 11, Number 37, 103-118 (In Persian).
- Gaibullov, K., & Sandler, T. (2008). Growth consequences of terrorism in Western Europe. *Kyklos*, 61(3), 411-424.
- Getis, A., & Ord, J. K. (1992). The analysis of spatial association by use of distance statistics. *Geographical analysis*, 24(3), 189-206.
- Global Terrorism Index. (GTI), 2018. <http://economicsandpeace.org/reports/>.
- Golkhandan, A. (2014). A comparative study of the effect of military spending on the economic growth of selected developing and underdeveloped countries: Systematic GMM approach, *Quarterly Journal of Economic Development Research*, Volume 4, Number 15, 23-43 (In Persian).
- Gupta, S., Clements, B., Bhattacharya, R., & Chakravarti, S. (2004). Fiscal consequences of armed conflict and terrorism in low-and middle-income countries. *European journal of political economy*, 20(2), 403-421.

- Holmann, F., Rivas, L., Urbina, N., Rivera, B., Giraldo, L. A., Guzman, S., ... & Ramirez, G. (2005). The role of livestock in poverty alleviation: An analysis of Colombia. *Forest*, 3, 0-9.
- Hyder, S., Akram, N., & Padda, I. U. H. (2015). Impact of terrorism on economic development in Pakistan. *Pakistan business review*, 839(1), 704-722.
- Ismail Nia, A, A, & Wesfi Esfestani, S. (2016). The effect of security on economic growth in Iran and some selected countries, *Quarterly Journal of Economic Research*, Volume 16, Number 61, pp. 127-154 (In Persian).
- Jani, S, Nikpey pesyan, V, & Safizadeh, S. (2020). Investigating the Impact of Tourism Industry on Employment in the Provinces of the Country with the Approach of Spatial Econometrics, *Research and Economic Policies*, No. 93, Year 20 Eighth, Spring 99, 233-266 (In Persian).
- Karimi, M, S, Heidarian, M & Dorbash, M. (2016). The effect of internal and external conflicts on economic growth in the Middle East, *Scientific Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research*, Year 10, Issue 39, Summer 2016, 113-132 (In Persian).
- Khan, A., Estrada, M. A. R., & Yusof, Z. (2016). How terrorism affects the economic performance? The case of Pakistan. *Quality & Quantity*, 50, 867-883.
- Koh, W. T. (2007). Terrorism and its impact on economic growth and technological innovation. *Technological forecasting and social change*, 74(2), 129-138.
- LeSage, J. P. (1999). The theory and practice of spatial econometrics. *University of Toledo. Toledo, Ohio*, 28(11), 1-39.
- Liu, A., & Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism. *Tourism Management*, 60, 404-417.
- Lucas Jr, R. E. (1988). On the mechanics of economic development. *Journal of monetary economics*, 22(1), 3-42.
- M. Lutz, & jams. (2014), *Globalization and Terrorism in the Middle East*, Department of Political Science Indiana University.
- Michael, S. (2007). Terrorism a socio-economic and political phenomenon with special reference to Pakistan. *Journal of management and social sciences*, 3(1), 35-46.
- Mubashra, S. (2018). The impact of counter-terrorism effectiveness on economic growth of Pakistan: An econometric analysis.

- Neumayer, E., & Plümper, T. (2010). Galton's problem and contagion in international terrorism along civilizational lines. *Conflict management and peace science*, 27(4), 308-325.
- Nonjad, M & Roshan Ghiyas, M. (2010). The effect of exchange relationship and its turbulence on economic growth in Iran, *Quarterly Journal of Economic Research (Islamic-Iranian approach)*, 12 (46):183-200 (In Persian).
- Nikpey Pesyan, V., & Shahbazi, K. (2023). Spatial analysis of the effect of terrorism on attracting foreign direct investment in the middle east. *Quarterly Journal of Quantitative Economics (JQE)*, 20(2), 129-164. doi: 10.22055/jqe.2022.37973.2392 (In Persian).
- Pfaffermayr, M. (2009). Conditional β -and σ -convergence in space: A maximum likelihood approach. *Regional Science and Urban Economics*, 39(1), 63-78.
- Pizam, A., & Fleischer, A. (2002). Severity versus frequency of acts of terrorism: Which has a larger impact on tourism demand? *Journal of Travel research*, 40(3), 337-339.
- Saeedi Kia, M, Dehmardeh Ghaleh No, N & Keshavarz Haddad, Gh, Esfandiari, M. (2015). The Relationship between Public Expenditure and Terrorism and Crime in MENA Region Countries, Panel Vector Regression Approach (p-var), *Journal of Applied Theories of Economics* (In Persian).
- Samadi, S & Bayani, A. (2011). Investigating the Relationship between Macroeconomic Variables and Stock Returns in Tehran Stock Exchange, *Quarterly Journal of Economic Sciences*, Year 5, Issue 16, Fall 2011 (In Persian).
- Sevll F. S. (1995). Tourism, terrorism, and political instability. *Annals of Tourism Research*, Vol. 25, No. 2, pp. 416-456.
- Shahabadi, A & Bahari, Z. (2013). A Study of Political Stability and Economic Freedom on Economic Growth in Selected Developed and Developing Countries, *Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research*, Volume 4, Number 16, 54 -72 (In Persian).
- Stecklov, G., & Goldstein, J. R. (2004). Terror attacks influence driving behavior in Israel. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 101(40), 14551-14556.

-
- Tavares, J. (2004). The open society assesses its enemies: shocks, disasters and terrorist attacks. *Journal of monetary economics*, 51(5), 1039-1070.
- Zolfaghari M, & Omrani A. (2017). The Impact of the Rise of ISIS on the National Security of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Political Research in the Islamic World*. Volume 2, Number 7, 169-195 (In Persian).